

Foranderlige Landskaber

Center for strategiske studier i kulturmiljø, natur og landskabshistorie

1. Status over centrets aktiviteter i perioden 20-9-1997 – 30-11-1998.

Aktiviteterne i centrets enkelte delprojekter har i det første år koncentreret sig om data- og vidensindsamling, model- og metodeudvikling samt anden forberedelse af det fremtidige videnskabelige arbejde i centret. Arbejdet finder hovedsagelig sted decentralt i de enkelte institutioner, men der foregår et samarbejde på flere niveauer. Dels på projektniveau, hvor de enkelte delprojekter samarbejder på tværs af institutionsgrænser, dels på centerniveau, hvor der sker præsentationer af delprojekternes problemstillinger og diskussioner heromkring samt tilvejebringelse af fælles data. Der er godt gang i det tværinstitutionelle samarbejde i centret, og der fokuseres på brug af stedbestede data i forskellig sammenhænge og problemer forbundet hermed. Fra centralt hold har der været fokuseret på at opbygge organisationen og informationer omkring centret (specielt vores hjemmeside) samt etablere og organisere de relevante samarbejdsfora. Det er endnu for tidligt at præsentere konkrete resultater fra centret, men status er, at det i alle projekter og deres delprojekter forløber som planlagt, enkelte steder måske med nogle startvanskeligheder og uventet opståede problemer, men intet som skulle bringe skuden ud af kurs i det længere perspektiv.

Bestyrelsesmøder

Centrets bestyrelse har holdt tre møder i perioden, 27. januar, 20. maj samt 5. november. Her er der orienteret om projektstatus på de enkelte projekter, og der er blevet drøftet forskellige forhold af fælles interesse for centrets deltagere, bl.a. planlagt fælles møder og seminarer.

Følgegruppe

Der er nedsat en følgegruppe for centret, og den 3. juni blev det første følgegruppemøde afholdt på Hollufgård ved Odense, hvor centrets projekter blev præsenteret. Det næste møde er planlagt til 20. april 1999.

Fællesaktiviteter

Der har været holdt et første fællesmøde på Odense Universitet 21. november 1997, hvor de enkelte projektdeltagere kort præsenterede deres projekter.

15.-16. april blev holdt et internt temaseminar på Kongensbro kro, hvor deltagere mere indgående præsenterede projekterne for hinanden og der blev mulighed for diskussion. Til arrangementet var knyttet en ekskursion til Bjerringbro-Hvorslev området. Som særlig inviteret gæst fortalte Hans Chr. Karstens, Skov- og Naturstyrelsen om den nye vandmiljøplans betydning for landskabet.

21.-22. oktober blev afholdt et internt udviklingsseminar på Vildtforvaltningsskolen på Kalø med temaet Bæredygtighed i det åbne lands forvaltning. Det var opbygget som en dialog mellem inviterede forvaltere og forskere (overvejende fra centret) til at belyse emnet ud fra 6 forskellige vinkler.

GIS-gruppens aktiviteter

Under centret er nedsat en tværfaglig GIS-gruppe, som har til formål at koordinere en fælles indsats på data-området, når det gælder implementering i GIS samt forberede et GIS-seminar, som er fastlagt til 18.-19. maj 1999. GIS-gruppen har holdt møder 15. januar og 18. august, begge gange i Odense.

Gruppen består af repræsentanter for Dansk Jordbrugsforskning (Ole Hjorth Caspersen), Aalborg Universitet (Esben Munk Sørensen), Danmarks Miljøundersøgelser (Bernd Münier), Nationalmuseet (Henrik Jarl Hansen, Lars Bage Nielsen, Claus Dam) samt Odense Universitet (Morten Stenak og Per Grau Møller).

Gæsteforskere

Centret har i den forløbne periode haft inviteret senior lecturer David J. Starkey, Hull University som gæsteforsker 4.-20. august. Han har haft basis på Center for Maritim og Regional Historie, Fiskeri- og Søfartsmuseet i Esbjerg, men også besøgt forskerne i projektet Bæredygtig Arealanvendelse i kystnære områder. For alle berørte kystprojekter har han fungeret som rådgiver for den metodiske udvikling af projekterne.

11. november 1998 gav David J. Starkey forelæsningsen "Exploiting the Sea. The development of Britain's Maritime Interests c. 1850-1914." på Syddansk Universitet – Odense Universitet.

2. Status for projekter og delprojekter

Kulturmiljø og Landskabshistorie

De kulturhistoriske projekter har arbejdet med dataindsamling, metodeudvikling og vidensopbygning. Datafelterne er forskellige, men der er fælles udgangspunkter i undersøgelsesområderne i det terrestriske område, og der har på tværs af alle delprojekter været en god erfaringsudveksling og diskussion ved de fælles møder. Ligeså har der også været diskuteret registrering af kulturmiljø inden for projektet.

Digitalisering af de historiske kort for undersøgelsesområderne foregår ved Syddansk Universitet i Odense samt ved Dansk Jordbrugsforskning i Foulum (Bjerringbro/Hvorslev). Efter en forsinket opstart (af tekniske grunde i Odense) foregår digitaliseringen planmæssigt og grundlaget er ved at blive skabt for digital behandling af disse lag.

Fællesmøder:

26-27. februar 98 Tåstrup/Moesgård - seminar med præsentationer og ekskursioner.

27. maj 98 – Odense Universitet – møde om kulturmiljøregistrering.

16-17. september 98 - Nordfyn (Mørkenborg kro) - seminar med ekskursion.

Delprojekt: Kulturlandskabelige Informationssystemer.

Det første projektår er primært blevet brugt til dataindsamling, digitalisering og opbygning af viden omkring geografiske informationssystemer (GIS). DKC har allerede trukket på de indhøstede erfaringer i forbindelse med indgåelsen af en generel aftale om fælles indkøb af GIS programmet Map Info til en række danske museer. Herudover bliver projektets medarbejdere i stigende grad konsulteret i GIS spørgsmål. Der er også ydet bistand til nogle af de øvrige deltagere i Foranderlige Landskaber, hvilket har været medvirkende til opbygningen af et frugtbart samarbejde på tværs af projekterne. Det bør desuden nævnes, at den allerede opbyggede viden blev brugt til udarbejdelsen af DKC's delansøgning til forskningsrådet: Agrar 2000 – Det agrare landskab fra Kristi fødsel til det 21. århundrede. Ansøgningen resulterede i en bevilling, og der vil ske en erfaringsudveksling mellem de to projekter.

I 1998 er der inden for projektets rammer digitaliseret et ældre kulturhistorisk kortmateriale i form af Videnskabernes Selskabs kort over Nordfyn og Østjylland. Der er tilsvarende påbegyndt en digitalisering af trykfilmene til Karl Erik Frandsens "Atlas over Danmarks administrative inddeling efter 1660" (1984) for udvalgte kortblade i undersøgelsesområderne. I løbet af året er der også blevet arbejdet med en digital højdemodel for undersøgelsesområderne. Desuden er der eksperimenteret med 3D visualisering af landskaber samt udført generalisering af jordartskort for både det østjyske og det fynske undersøgelsesområde. Endelig er der for de fynske og østjyske primære undersøgelsesområder og for udvalgte dele af referenceområderne påbegyndt en scanning og bearbejdning (opretning) af Royal Air Force "Basic Cover" luftfotos fra 1950-erne, således at disse historiske fotos vil kunne indgå som et af mange lag i det kulturhistoriske informationssystem.

DKC har på nuværende tidspunkt færdiggjort registreringen og bearbejdningen af det arkæologiske materiale fra det fynske undersøgelsesområde samt foretaget en basisregistrering af det tilsvarende materiale for det østjyske område.

Delprojekt "Historiske makro-skala relationer mellem kulturpåvirkning og landskabsvariation"

Første år af delprojektet (1998) omfatter en belysning af den palæoøkologiske baggrund for det nuværende nordfynske agerbygdlandskab.

Første års studielokalitet er Dallund Sø (beliggende i Sønderød Kommune), hvorfra der i marts måned blev optaget en ca. 6 m lang sedimentkerne fra søbunden. Sedimenterne analyseres ved hjælp af en række geologiske og biologiske metoder, omfattende sedimentologiske og mineralmagnetiske analyser, plante-makrofossilanalyser samt pollen- og diatomé (kiselalge) analyser. Kernen er endnu ikke kulstof-14 dateret, men de foreløbige undersøgelser tyder på at de 6 m sediment omfatter de sidste 2000 år. De igangværende pollenanalyser peger på, at landskabet omkring Dallund Sø har været et udpræget landbrugsområde i hele dette tidsrum. Plante-makrofossilanalyserne viser, at der lokalt i søen siden Kristi fødsel er sket tydelige ændringer i vandplantevegetationen, antagelig som følge af menneskeskabt øget tilførsel af næringssalte til søen (eutrofiering). Desuden viser undersøgelserne, at søen har været benyttet til oplødning (rødning) af hør og hamp, formentlig fra omkring middelalderens begyndelse. De sedimentologiske og mineralmagnetiske analyser, der bl.a. skal belyse jorderosion til søen, er under bearbejdning. Pollen- og diatoméanalyserne afsluttes i 1999. I oktober måned blev der igen boret i søen med et nyanskaffet boreudstyr med henblik på at optage en ældre og dybereliggende lagserie. Boringerne viste, at der på søens bund ligger ikke mindre end 21,7 m sediment aflejret siden efteristidens begyndelse. De optagne sedimentkerner er under bearbejdning.

Delprojekt "Regionalitet i kulturlandskabet og udviklingen af regionale kulturlandskabsmodeller for det forhistoriske og tidlig-historiske tidsrum"

I 1998 er delprojektets ph.d.-studerende Bo Ejstrud den eneste ansatte ved delprojektet (siden 1. februar), med projektleder Ulf Näsman som medvejleder og lektor Torsten Madsen som hovedvejleder. Forskningslektorerne Charlotte Fabech og Jytte Ringtved begynder som planlagt sin ansættelse d 1. januar 1999, men har begge i lighed med projektlederen deltaget i de relevante møder, seminarer og feltstudieture.

I følge tidsplanen for 1998 skulle vi 1) udarbejde datagrundlag bl.a. ved hjælp af GIS, 2) undersøge hvilket kortgrundlag der mest fordelagtigt bør indgå i et GIS til landskabsanalyse samt 3) analysere problemer med integration af kultur- og naturhistoriske data i GIS-værktøjer samt modeludvikling. Disse opgaver er udført af Bo Ejstrud i samarbejde med Torsten Madsen og medarbejderne ved delprojektet *Kulturlandskabelige informationssystemer* ved Nationalmuseet-DKC.

Delprojekt "Koloniserede landskaber – specielt vådområder"

Ph.d.-projektet er begyndt pr. 1. juni 1998 med ansættelsen af cand.scient. Morten Stenak. De forløbne 6 måneder er hovedsagelig brugt på at udfærdige den endelige projektbeskrivelse og studieplan. Sideløbende er indsamlet og studeret forskellig litteratur, som giver en bred indsigt i emnets omfang til bedømmelse af, hvor den forskningsmæssige tyngde bør lægges. Derudover er der taget kontakt til personer, som i praktisk og professionel sammenhæng beskæftiger sig med de koloniserede vådområder, bl.a. i amt og Hedeselskab. Disse personer vil forhåbentlig løbende være med til at perspektivere og diskutere den operationelle side af dette projekt. De seneste par måneder er anvendt på at forberede registreringen af de koloniserede vådområder i et GIS. I øjeblikket foretages et metodisk studie af forskellige kortgruppers anvendelse til registrering af disse områder.

Delprojekt "Det moderne landbrug og dets forhold til strukturer og elementer i kulturlandskabet"

Første fase i projektet har været at arbejde med kulturmiljøbegrebet i de fire undersøgelsesområder (Nordfyn, Vejle-ådal, Tåstrup samt Bjerringbro-Hvorslev). Der er lavet GIS-database (i Mapinfo) indeholdende data på ejerlavs- eller sogneniveau med relevante oplysninger, der kan karakterisere områdernes historiske kulturmiljø. Der er arbejdet med en total klassificering af ejerlavene og med mere punkt-prægede kulturmiljødata. Samtidig er der også lavet en omfattende bebyggelsesstatistik for alle områder (i excel). Arbejdet med kulturmiljøregistreringen er endnu ikke afsluttet, men det planlægges at bearbejde erfaringerne herfra til et mere generelt plan, ligesom der laves overordnede kulturhistoriske beskrivelser af hvert område. Sådanne beskrivelser af strukturelle forhold i undersøgelsesområderne, baseret på data på mikroniveau vurderes at være af betydning for en generel vurdering af den historiske udvikling i området og for en forklaring af kulturlandskabets aktuelle udseende. Endvidere er der arbejdet med begrebet kulturel bæredygtighed, ligesom der er givet indlæg om historisk arbejde med kulturmiljøregistrering på et lidt mere generelt plan (på konferencer og regionale møder).

De kulturhistoriske kystprojekter

Projekterne arbejder med begrebet "Coastscape", som omfatter såvel det kystnære landskab og vandområder som de kulturspor, der findes i dette rum, samt de sociale og historiske samfundsstrukturer, som kan give en forståelse af rummets udformning og udnyttelse.

Fælles for projekterne om kystzonen (sammen med Bæredygtig arealanvendelse i kystnære områder) gælder, at der i august 1998 blev afholdt et fællesmøde hvorunder der blev aftalt rammer for et tæt samarbejde i de tre undersøgelsesområder. En første afrapportering af dette samarbejde skete ved centerets fællesseminar i oktober.

Delprojekt "Kystzonens forvaltning"

Projektstart 1. august 1998.

Formålet er at tilvejebringe et forvaltningsgrundlag for den danske kystzone med hensyntagen til eksisterende erhverv og kulturværdier. Delprojektet tager udgangspunkt i en analyse af den historiske udnyttelse af landskabet i perioden 1500-2000.

Projektet vil i det første halve år tage sigte på en historisk kortlægning på basis af tilgængelige og allerede oparbejdede data. Arbejdet er i projektets første del koncentreret om at oparbejde et datamateriale til supplerende af den eksisterende kulturhistoriske bygdeinddeling af Danmark med henblik på en kystregional opdeling af landskabet. Desuden er en detailkortlægning af Blåvandshuk-området påbegyndt. Projektet har endvidere fået stillet de historiske data til rådighed som ligger til grund for den terrestriske bygdeinddeling af Danmark og vil tilgængeliggøre sine data på sammenlignelig vis.

Arbejdet baseres på en gennemgang af udvalgte lensregnskabers sandtoldsregnskaber for 15-1600-tallets vedkommende, indberetninger til Kommercekollegiet 1771, befolkningstællingen 1850, fiskeri-, handels- og søfartsstatistik for det 20. århundrede, samt udtræk fra CPR-registeret for 1986-93. Målsætningen med dette arbejde er at etablere en oversigt over de nationale ændringer i bosættelses- og erhvervsmønstre ved kysterne 1500-2000 som indarbejdes i den kulturhistoriske bygdeinddeling.

Delprojekt "Dansk kystkultur under forandring"

Projektstart 1. januar 1998

Projektet skal udvikle og afprøve registreringsmetoder for et historisk kystlandskab i synlig og hurtig forandring. Projektet vil identificere de forskellige aktører og interesser, som i særlig grad påvirker udviklingen. Målet for projektet vil være at etablere et bredere grundlag for fremtidens kystlandskabsforvaltning.

Stipendiaten har i det første halve år gennemgået litteratur om landskabsforvaltning og natursyn i historisk perspektiv samt forskellige tilgange til analyse af menneskets forhold til det åbne rum (territorialitet). Endvidere har stipendiaten gennemgået data og redegørelser fra relevante forvaltninger og museer vedr. landskabs-, kultur- og naturforvaltning i forsøgsområderne. Der er bvende udsigter til fremtidig udveksling af data, ideer mv. med diverse forvaltninger og institutioner om kystrelaterede problemstillinger.

I 2. halvår 1998 er der indledt feltundersøgelser og interviewaktiviteter. Vægten lægges i første omgang på Ulvshale/Nyord og Voerså/Stensnæs samt Aså, hvor kystlandskabet omfatter historisk relevante karakteristika, og hvor aktuelle samfundsinteresser i kystzonen skaber

konflikter mht. jagt, naturbeskyttelse og rekreative aktiviteter. I samarbejde med DMU, Kalø, er der afholdt fællesmøder med jægere i Aså og Voerså mhp. at skabe en grundlæggende viden om jagtens historiske udvikling i disse lokaliteter. På Nyord er der i samarbejde med bl.a. DMU og Natur- og Plankontoret, Storstrøms Amt taget kontakt til en lang række forskellige aktører med relationer til udnyttelsen af kystzonen. For såvel Voerså som Ulvshale/Nyord er indsamlet en stor mængde skriftligt materiale, som belyser lokaliteternes historie fra forskellige perspektiver. Dette materiale er under bearbejdning.

Fremtidsscenarier for kulturlandskabets udvikling

Projektets arbejde i det første år har koncentreret sig om metodiske spørgsmål og dataindsamling. Månedlige projektmøder har dannet en ramme for det fælles arbejde omkring scenarierne. Her drøftes oplæg fra enkelte projektdeltagere og scenarieprocessens forløb diskuteres. Det fælles arbejde omfattede i 1998 en del tværfagligt arbejde for alle projektdeltagere, hvilket var nødvendigt for at forstå hinandens videnskabelige metoder. Især er der blevet en god forståelse for de tekniske forudsætninger for at kunne anvende data på tværs af delprojekterne.

Udover en beskrivelse af "Agenda 2000" og "New Zealand", som indeholder forudsætningerne for udarbejdelse af scenarierne, blev scenariernes analysedimensioner fastlagt, suppleret med en opsamling af de vigtigste strukturer og udviklingstræk i undersøgelsesområdet. Endelig skal der i 1998 foreligge en rapport, der redegør for scenariemetoden og scenariers anvendelse i strategiske sammenhæng, og sammenfatter projektets hidtidige vigtigste resultater.

Delprojekt: "Metoder for og udvikling af fremtidsscenarier"

I projektets første måneder blev der udarbejdet en status over landskabsforskningen i Danmark i de seneste år. Et manuskript er godkendt til publicering i *Landscape and Urban Planning*.

Den internationale litteratur over scenarier i sammenhæng med landskabet og landskabsrelateret politik blev evalueret, og en materialesamling fungerer nu som et arbejdsredskab og er distribueret til deltagerne i scenarieprojektet.

Det videnskabelige fokus har ligget på udarbejdelse af scenarier, der er realistiske i forhold til landskabets udvikling og samtidig har et strategisk perspektiv. Dette medfører koordinerende, metodemæssige og indholdsmæssige aktiviteter. Delprojektet koordinerede det fælles arbejde omkring scenarier bl.a. ved at sørge for de nødvendige rammebetingelser (månedlige møder, forberedelse af disse, udarbejdelse og distribution af arbejdsmateriale m.v.). Den metodemæssige udfordring i 1998 har været, at finde operationelle metoder til at integrere alle delprojekternes analytiske arbejde i den fælles scenarieproces. Den metodemæssige indsats bliver også en vigtig opgave i de kommende år. Indholdsmæssigt var den tunge del at forberede og underbygge beslutningen fra scenariegruppen (alle deltagere i scenarieprojektet) til at udarbejde scenarier på baggrund af "Agenda 2000" (synonym for et system, hvor der uddeles støtte til landmænd, der overholder regler for miljøvenligt jordbrug) og "New Zealand" (et synonym for et system, hvor al direkte og indirekte støtte til landbrug afskaffes).

Delprojekt: ” Scenarier for arealanvendelse - metoder og modeller til opskalering”

Arbejdet i delprojektet er foregået med dataindsamling, dataanalyse og metodeudvikling. På baggrund af Det Generelle Landbrugsregister (GLR) og DMK-blokkortet er etableret et basis datasæt over værkstedsområdet i Bjerringbro og Hvorslev. Dele af de indsamlede data indgår på den CD-rom, der er udsendt til samtlige delprojekter under centeret. Der er iværksat digitalisering af original 1 matrikelkort, idet matrikler, arealanvendelse, bonitet og bygningers beliggenhed digitaliseres. For et ca. 2000 ha stort lokalområde omkring Sahl er indsamlet særligt detaljerede data for landbrugsdrift.

Der er påbegyndt en analyse af fordeling af ejendomme og arealanvendelse med udgangspunkt i de digitaliserede original 1 kort. Desuden er der foretaget en indledende analyse af tilgængelige data fra Studielandbrugsdatabasen

Et første udkast til en metode til typologisering af landbrug er udviklet og afprøvet på de indsamlede data omkring Sahl. De definerede bedriftstyper skal anvendes i forbindelse med opskaleringen i scenarierne.

I forbindelse med den videre metodeudvikling er der oprettet en tværinstitutionel arbejdsgruppe (se eksterne relationer). I januar deltager Tommy Dalgaard desuden som Invited expert i en workshop i Holland angående strukturering af data ved inddeling i bedriftstyper. Der er arbejdet tværfagligt (joint working periods) med definition af fremtidsscenarierne.

Delprojekt: ”Visualisering af landskab og scenarier”

Ultimo november 1998 befinder Troels Degn Johansson sig i projektets teoretiske fase, der er berammet til at foregå fra ca. den 1. september 1998- 1. marts 1999. Forud for denne er der gennemført en projektudviklingsfase, der primært har haft til hensigt at udarbejde ph.d.-studieplan, at gennemføre en række almene formidlingsaktiviteter samt at gennemføre projektudvikling med andre delprojekter under Foranderlige Landskaber. Den teoretiske fase består i en beskrivelse af og forskning i projektets basale medie- og kommunikationsteoretiske problemstillinger samt en fastlæggelse af det teoretiske grundlag for en senere klassifikation af vigtigste computermedier til 3D-visualisering af landskaber og scenarier.

Delprojekt: ”Ejendomsstruktur og landskab”

I det forløbne år har arbejdet været koncentreret om at deltage i Scenarieprojektets bestræbelser på at udarbejde operationelle metoder til landskabsscenarier.

Herudover har fokus været på dataindsamling udført af forskningsassistenter ansat til delopgaver. Det drejer sig om: 1. Hjemtagning af ejendomsdata fra bygnings- og boligregistret, ejendomsstamregistret for alle ejendomme i landzone i Bjerringbro og Hvorslev Kommuner, samt geokodning og editering af disse. Der skulle også have været hjemtaget digitale matrikelkort fra de 2 kommuner, men det har ikke været muligt at færdiggøre pga. ikke afsluttede prisforhandlinger med Kort- og Matrikelstyrelsen om brug af deres data på Centerniveau. 2. Indsamling af data fra sager i Bjerringbro og Hvorslev Kommune, afgjort efter Landbrugslovens paragraf 13 og 8 i perioden 1992-97 (de sidste 5 år).

Disse data vil blive yderligere forædlet og analyseret i projektets følgende år.

Naturkvalitet i terrestriske økosystemer

Naturkvalitetsprojektet består af en botanisk og en zoologisk del, da der er en fundamental forskel på den måde planter og dyr reagerer på forandringer i landskabet. Det botaniske delprojekt undersøger de lokale forandringers effekt på vegetationen i forskellige biotoper over længere tidsperioder, dvs. vegetationsdynamikken over perioder på ti-tyve år eller mere. Det zoologiske delprojekt kortlægger de enkelte dyrearters ændrede adfærd på givne forandringer i landskabsstrukturen, og modellerer denne ændrede adfærd i tidsperioder på uger eller dage. Integrationsprojektet integrerer de to tilgange, idet der på grundlag af de landskabsændringer, der er defineret, og de vegetationsmæssige ændringer det medfører udarbejdes en individbaseret adfærdsmodel for samspillet mellem de udvalgte dyrearter. Denne opdeling af arbejdet medfører at delprojekterne indtil nu har været optaget af arbejdet med at tilvejebringe datagrundlaget for modelarbejdet, både fra felt- og litteraturstudier. Først senere vil de to tilgange blive sammenarbejdet i en fælles model.

Delprojekt: "Terrestrisk biotopbeskrivelse"

Delprojektet har i 1998 indsamlet vegetationsdata fra 960 prøvelfelter fordelt på 10 transekter á hver 1 x 5 km. Transekterne er fordelt fra NV-Fyn til Varde i Vestjylland. Alle lokaliteter med lysåben vegetation uden for omdrift er samlet ved et eller flere 2 x 2 m felter med supplerende artslistor fra 7 x 7 m felter. Dækningsgraden for alle karplanter, mosser og laver er således vurderet for alle 960, 2x2 m felter. Der resterer en 250 timers indskrivningsarbejde, 80 timers bestemmelsesarbejde på indsamlede belæg og 74 timers kvalitetssikring før data er klar til statistiske analyser. Desuden resterer 70 timers digitalisering og GIS-arbejde før der kan etableres en kobling mellem GIS-databaserne og vegetationsanalyserne. Der har i 1998 fundet et løbende samarbejde sted mellem DMU's Afdeling for Systemanalyse og Afdeling for Landskabsøkologi om, hvordan fysiotopdatabasen i naturkvalitetsprojektet kan kobles sammen med landsdækkende databaser om jordbund, hældning og hydrologi med henblik på at udarbejde vegetationskort for transekterne, som kan sammenlignes med de indsamlede data. Derudover har delprojektet fremlagt foreløbige resultatovervejelser ved det udbytterige udviklingsseminar "Bæredygtighed i det åbne lands forvaltning" på Kalø.

Delprojekt: "Landskabsstrukturens indflydelse på pattedyrfaunaen"

Projektet sammendrager en meget stor del af den autøkologiske forskning på pattedyr og fugle ind i en samlet integreret landskabs/faunamodel. Studiet af syv arter gennemføres i detaljer. Dette er krondyr, rådyr, grævling, ræv, egern, markmus og lærke. Nærværende projekt finansierer direkte følgende arter: krondyr, rådyr, egern og markmus.

For krondyr, rådyr og egern er de planlagte aktiviteter forsinket, og hovedparten af arbejdsindsatsen lægges i stedet for efteråret 1998, ind i foråret 1999. For småpattedyr er arbejdet foregået på to niveauer: der er medvirket ved udarbejdelsen af landskabs/faunamodellen, hvor der anvendes egne data og data fra andres publikationer som input. I denne forbindelse er der indsamlet feltdata fra Hvorslev-området til dette formål. Desuden er der påbegyndt indsamlinger af feltdata til valideringer af faunamodellen, dels fra Bjerringbro-området, dels fra Kalø-området, således at modellen vil kunne valideres over 2½ års data.

De første resultater af den genetiske diversitet i populationer af grævling og landskabsstrukturen er indsendt som en videnskabelig artikel. Der ses en lav genetisk

variabilitet inden for populationer af grævlinger og mellem populationer af grævlinger, og forklares ved fragmentering (især motorveje) af det danske landskab.

Delprojekt: ”Integreret landskabsmodel”

Første fase af projektet, udvikling af modelleringsmiljøet, nærmer sig nu sin afslutning. Der er blevet designet og udviklet et nyt programmeringssprog kaldet Biola (BIological programming Language). Arbejdet er for øjeblikket koncentreret om udviklingen af brugergrænsefladen, der stiller store krav til den grafiske udformning. Men denne brugergrænseflade vil give også ikke-programmører adgang til Biola's omfattende programmerings- og modelleringsmuligheder. Det forventes, at tidsforbruget i forbindelse med systemudviklingen i høj grad vil blive opvejet af den hastighed, hvormed modeller fremover kan udvikles og implementeres samt af en let og enkel modelvedligeholdelse.

Den påbegyndte udvikling af en brugergrænseflade mellem almindelige GIS formater og det modelmiljø, der blev anvendt til modellering af dyrearter, blev ikke gennemført på grund af den korte tidsfrist, som konsulenten, der var ansat til at løse opgaven, skulle overholde. Konsulenten har senere forladt projektet. Den oprindelige idé gik ud på at udvikle en umiddelbar datastruktur mellem ArcView og simulationsmodellen. Det var hensigten at udvikle en kompleks struktur med anvendelse af avancerede algoritmer, så data hurtigt kunne udtrækkes samtidig med at kravene til hukommelse blev minimeret. En fornyet analyse af problemet har, på baggrund af de seneste fremskridt inden for hardwareteknologiområdet (især udviklingen af on-board RAM), muliggjort en ny løsning, der vil blive påbegyndt i 1999. Selv om denne nye fremgangsmåde kræver anvendelse af en mere avanceret PC-opsætning, er den foreslået metode langt hurtigere, og den forudsætter ikke udvikling af komplekse beregningsalgoritmer. Selv om der er tale om en væsentlig ændring i forhold til den oprindelige plan, vil den nye metode kunne implementeres hurtigt, og der forventes således ingen væsentlige forsinkelser i forhold til overholdelse af de opstillede projektmål for 1999.

”Bæredygtig arealanvendelse i kystnære områder”

Den primære aktivitet i 1998 har været forberedelsen og igangsættelse af de jagtrelaterede forsøg i de fire udvalgte delområder: Ulvshale-Nyord på Møn, Voerså-Stensnæs og Aså-Gerå i Østvendsyssel og Skallingen i Hø Bugt. I foråret afholdtes i samarbejde med Skov- og Naturstyrelsens Reservatsektion brugergruppemøder i områderne (undtagen Skallingen) og offentlige møder om oprettelse af vildtreservater i forsøgsperioden 1998-2000 i de nordjyske områder. Resultatet er, at der nu foreligger minister-underskrevne vildtreservatbekendtgørelser for de treårige forsøg vedrørende døgnregulering af jagt på de to bkaliteter i Nordjylland samt aftaler og dispensation fra reservatbekendtgørelsen for det treårige forsøg vedrørende datojagt på Nyord. For Vadehavets vedkommende foreligger en revideret reservatbekendtgørelse, der giver mulighed for at studere effekten af overgang fra døgnregulering til jagtfred på Skallingen. Fra august til december er der løbende foretaget feltarbejde i de fire delområder, herunder registreringer af vegetationstyper, forekomst og fordeling af vandfugle i relation til forsøgene, vandfuglenes udnyttelse af de tilgængelige ressourcer, og forekomst af menneskelige rekreative aktiviteter i områderne. Der er afholdt møder med jægere om jagtpraksis og -historie i de nordjyske delområder og på Ulvshale-Nyord.

Der har været afholdt tre møder med landbrugskonsulenter, lodsejere og regionale myndigheder om det planlagte demonstrationsprojekt ved Aså-Gerå, og lodsejere i området er

blevet personligt kontaktet m.h.p. at præsentere projektet, stimulere interessen og indsamle oplysninger om driftsforhold. Der er udarbejdet digitaliserede detailkort over kyststrækningen for forsøgene i Nordjylland.

Fælles for projekterne om kystzonen (sammen med de kulturhistoriske kystprojekter) gælder, at der i august 1998 blev afholdt et fællesmøde hvorunder der blev aftalt rammer for et tæt samarbejde i de tre undersøgelsesområder. En første afrapportering af dette samarbejde skete ved centerets fællesseminar i oktober, ligesom der er forudsat en videre rapportering i forbindelse med den åbne konference Aktører i landskabet i marts 1999.

”Landskab og arealressurser” (LanAR)

Projektet startede efter en del forsinkelser i maj, og feltarbejdet er kommet godt i gang men er blevet noget forsinket pga. de store nedbørmængder i efteråret.

LanAR's første workshop blev gennemført 30. september. Temaet fra denne workshop var en gensidig introduktion samt præsentation af LanAR's delprojekter for projektdeltagerne samt centerledelsen.

Den endelige udvælgelse af værkstedsområder for jordresurse kortlægningen er foretaget. Det ene område er på ca. 1500 ha og er beliggende omkring Sahl by syd for Bjerringbro, det andet område er på ca. 1000 ha og er beliggende mellem Korup og Næsbyhovedbroby umiddelbart vest for Odense.

I jordresurse delprojektet er der gennemført feltarbejde af området omkring Sahl. Feltarbejdet har ikke kunnet gennemføres planmæssigt på grund af meget store nedbørmængder.

I SNR (Soil Nutrient Regimes) delprojektet er der gennemført beregninger på Nordsoil databasens næringsstofdata, og disse skal efterfølgende analyseres statistisk. For felt- og laboratoriedelens vedkommende har arbejdet koncentreret sig om planlægning af forsøgsdesign og det kommende års feltarbejde.

Den topografiske kortlægning vil ikke som planlagt kunne gennemføres i 1998, da tilbudene fra operatørerne endnu ikke foreligger.

3. Budgetændringer

I forbindelse med SMP's ønske om ikke at have for mange udestående midler ved budgetsårets udløb indberettede centret i september, at der ønskedes overført 2,045 mio. kr. til 1999 og 2000, fordelt med 1,421 mio. kr. til 1999 og 624.000 kr. til 2000. Den faglige begrundelse herfor var, dels at centrets opstart fandt sted i fjerde kvartal 97, hvorfor et kvartals midler i nogle projekter ikke var brugt og derfor typisk blev skudt til 2000, dels en forsinkelse af projekterne af forskellige grunde, hvorfor midler blev bedt om at udskydes til forbrug i 1999. Hvor vi nærmer os årets slutning, kan det yderligere overskues, at der i nogle delprojekter bliver tale om større ubrugte midler, som bedes overført til 1999. Årsagen er i alle tilfælde, at der ikke har været den progression i projekterne, som var forventeligt; i en del tilfælde skyldes det det regnfulde vejr i efteråret, som har vanskeliggjort feltarbejde, hvorfor midlerne derfor også forventes brugt i 99. Det drejer sig om: delprojektet ”Landskabsstrukturens indflydelse på pattedyrsfaunaen” med 300.000 kr. og projektet ”Landskab og arealressourcer” med 420.000 kr. Desuden kan forventes, at 250.000 kr. bedes overført fra centerbudgettet. Alle disse midler beløbende sig til 970.000 kr. bedes yderligere flyttet til 1999.

Bilag til projekter og delprojekter

Fælles Center

Medarbejdere

Centerleder forskningslektor Per Grau Møller
AC-fuldmægtig Linda Rasmussen
Stud.mag. Henrik Brandt
Stud.mag. René S. Christensen
Stud.mag. Dorthe Anette Holm Hansen
Stud.mag. Lars Kjær
Stud.mag. Lars Henrik Højland Larsen
Stud.mag. Mai-Britt Lauridsen
Stud.mag. Dorte Nørregaard Madsen
Stud.mag. Henrik Madsen
Stud.mag. Per Petersen
Stud.mag. Adam Schacke
Stud.mag. Vibeke Skøtt
Stud.mag. Mette Thøgersen

Brede formidlingsaktiviteter

Kronik i Fyens Stiftstidende, oktober 1997 om Foranderlige Landskaber (centerlederen)

30. marts - et seminar i forbindelse med Landbohøjskole Selskabs årsmøde på Hollufgård ved Odense med præsentation af Foranderlige Landskaber og flere af dets projekter. Per Grau Møller præsenterede centret samt sit eget projekt Det moderne landbrugs forhold til strukturer og elementer i kulturlandskabet; Peter Rasmussen præsenterede projektet Historiske makroskala relationer; Ole Hjort Caspersen præsenterede projektet scenarier for arealanvendelse med særligt udgangspunkt i moderne landbrugsdrift; og Jesper Madsen præsenterede projektet Bæredygtig arealanvendelse i kystnære områder - nye metoder til jagtregulering i kystzonen.

Flere af projektlederne er blevet interviewet til Miljøforskning nr. 36 med temaet Landskabelse

Der har været interview med centerlederen om centret i Magisterbladet nr. 17, 17. september

I Radiohøjskolen på DR P1 (d. 9. og 16. oktober 1998) har medvirket Jesper Fredshavn, Jan Kjær Madsen og Andreas Höll, Lars Bagge Nielsen samt centerlederen ved interview om hhv. centret og deres projekter.

Kulturmiljø og kulturhistorie

Delprojektet *Kulturlandskabelige Informationssystemer*

Medarbejdere

Projektleder museumsinspektør Henrik Jarl Hansen, DKC
Videnskabelig medarbejder, Claus Dam, DKC (arbejder til daglig på Århus Universitet, Forhistorisk arkæologi)
Videnskabelig medarbejder, Lars Bagge Nielsen, DKC

Deltagende Institutioner

Det Kulturhistoriske Centralregister, Nationalmuseet

Udgivne publikationer

Peter Rasmussen, Henrik Jarl Hansen og Lars Bagge Nielsen: Kulturlandskabets udvikling i et langtidsperspektiv – to sjællandske områder gennem de sidste 6000 år. Nationalmuseets Arbejdsmark 1998.

Brede formidlingsaktiviteter

Danmarks Radio (P1) d. 16. oktober 1998 i "Radiohøjskolen" (Lars Bagge Nielsen).

Deltagelse i møder og konferencer

- 15. januar: Møde i Foranderlige Landskabers GIS-gruppe. (Claus Dam, Lars Bagge Nielsen og Henrik Jarl Hansen)
- 26.-27 februar: Internt delprojektmøde i Tåstrup : De arkæologisk/historiske projekter.
- 19. marts: Indlæg på Forskerseminar Afdeling for Forhistorisk Arkæologi, Middelalderarkæologi og Etnografi Århus Universitet: Kulturlandskabelige Informationssystemer - et delprojekt under Centret Foranderlige Landskaber.
- 24.-30. marts: Konference, Barcelona: Computer Applications in Archaeology.
- 15.-16. april: Internt seminar, Kongensbro Kro. (Claus Dam, Lars Bagge Nielsen og Henrik Jarl Hansen)
- 4.-7. maj: Deltagelse i konferencen "Settlement and Cultural Landscape". Poster-session: "Cultural Landscape Information Systems".
- 27. maj: Møde om kulturmiljø i den kulturhistoriske gruppe. (Claus Dam, Lars Bagge Nielsen og Henrik Jarl Hansen)
- 3. juni 1998: Hollufgård. Præsentation af delprojektet for følgegruppen til Foranderlige Landskaber.
- 3. juli: Møde på Kort- og Matrikelstyrelsen vedrørende emner af fælles interesse.
- 18. august: Møde i Foranderlige Landskabers GIS-gruppe. (Claus Dam, Lars Bagge Nielsen og Henrik Jarl Hansen)
- 16.-17. september: Internt møde med indlæg: De arkæologisk/historiske projekter, Mørkenborg Kro. (Claus Dam, Lars Bagge Nielsen og Henrik Jarl Hansen)
- 21.-22. oktober: Internt Bæredygtighedsseminar, Kalø. (Claus Dam og Lars Bagge Nielsen)
- 29. oktober: Deltagelse i møde vedrørende "Fortid og Flora".

Delprojektet *Historiske makro-skala relationer mellem kulturpåvirkning og landskabsvariation*

Medarbejdere

Seniorforsker Peter Rasmussen, GEUS (Danmarks og Grønlands Geografiske Undersøgelse)
Seniorforsker Bent Odgaard, GEUS (Danmarks og Grønlands Geografiske Undersøgelse)

Ph.d. studerende

Emily Bradshaw (er associeret projektet og studiet finansieres af GEUS)

Deltagende institutioner

GEUS (Danmarks og Grønlands Geografiske Undersøgelse)

Udgivne publikationer

Rasmussen, P., Jarl Hansen, H. og Bagge Nielsen, L. 1998: Kulturlandskabets udvikling i et langtidsperspektiv. *Nationalmuseets Arbejdsmark 1998*, 101-114.

Brede formidlingsaktiviteter

- 30. marts: P. Rasmussen (foredrag): Historiske makro-skala relationer mellem kulturpåvirkning og landskabsvariation. Seminar om kulturlandskabet i miljøforskningen ved Landbohøjskolen Selskabs årsmøde, Hollufgård.
- 22. september P. Rasmussen (forelæsning): Kulturmiljøet i et tusindårigt perspektiv. Universitetet i Tromsø.

Deltagelse i møder og konferencer

15.-16. april: P. Rasmussen (foredrag) og Emily Bradshaw: Første interne tema-seminar i centeret "Foranderlige Landskaber", Kongensbro Kro.

27. maj: Møde om kulturmiljø i den kulturhistoriske gruppe. (Peter Rasmussen og Bent Odgaard)

3. juni: P. Rasmussen (foredrag): Møde med følgegruppen og faggruppen til "Foranderlige Landskaber", Hollufgård.

September: E. Bradshaw (foredrag og poster): "Factors controlling the seasonal abundance of *Cyclostephanos dubius* (Fricke) Round in eutrophic, Danish lakes". 15th International Diatom Symposium, Perth, Australien

16.-17. september: Internt møde med indlæg: De arkæologisk/historiske projekter, Mørkenborg Kro. (Peter Rasmussen)

21.-22. oktober: Internt Bæredygtighedsseminar, Kalø. (Peter Rasmussen)

Eksterne relationer til/samarbejde med forskere uden for centret (nationalt og internationalt)

Docent Per Sandgren, Kvartærgeologisk Afdeling, Universitetet i Lund.

Laboratorieleder Jan Heinemeier, AMS Laboratoriet, Inst. for fysik og astronomi, Aarhus Universitet.

Feltaktiviteter

Optagning af sedimentkerner i Dallund Sø, Fyn – to kampagner:

16/3-19/3 1998: P. Rasmussen, B. Odgaard og E. Bradshaw, GEUS

5/10-10/10 1998: P. Rasmussen, B. Odgaard, O. Bennike (GEUS) og H. Ussinger (Kiel)

Delprojektet *Regionalitet i kulturlandskabet og udviklingen af regionale kulturlandskabsmodeller for the forhistoriske og tidlig-historiske tidsrum*

Medarbejdere

Projektleder forskningsprofessor Ulf Näsman (egen forsknings- og administrationstid)

Ph.d. studerende

Bo Ejstrud

Deltagende institutioner

Afd. for Forhistorisk Arkæologi, Aarhus Universitet

Brede formidlingsaktiviteter

Ulf Näsman: Indlæg med redegørelse for SMP-projektet Foranderlige Landskaber på Dansk Kulturhistorisk Museumsforenings faglige orienteringsmøde d. 11. november 1998 på Fuglsøcenteret.

Deltagelse i møder og konferencer

Forskeruddannelseskurset At tolka landskap ved Lunds Universitet, med indlæg af Ulf Näsman: From settlement archaeology to landsape archaeology. New developments in Southern Scandinavia.

Ulf Näsman gæsteprofessor ved Institutionen för arkeologi, Uppsala Universitet

27. januar: Bestyrelsesmøde i Foranderlige Landskaber (Ulf Näsman)

15.-16. april: Internt seminar, Kongensbro Kro. (Ulf Näsman og Bo Ejstrud)

20. maj: Bestyrelsesmøde i Foranderlige Landskaber (Ulf Näsman)

27. maj: Møde om kulturmiljø i den kulturhistoriske gruppe. (Ulf Näsman, Charlotte Fabech, Jytte Ringtved og Bo Ejstrud)

16.-17. september: Internt møde med indlæg: De arkæologisk/historiske projekter, Mørkenborg Kro. (Ulf Näsman, Charlotte Fabech, Jytte Ringtved og Bo Ejstrud)

21.-22. oktober: Internt Bæredygtighedsseminar, Kalø. (Ulf Näsman, Charlotte Fabech og Bo Ejstrud)

5. november: Bestyrelsesmøde i Foranderlige Landskaber (Ulf Näsman)

Eksterne relationer til/samarbejde med forskere uden for centret (nationalt og internationalt)
Museumsinspektørerne Niels H. Andersen og Jens Jeppesen, Forhistorisk Museum Moesgård
Kulturgeografen Mats Riddersporre, Lunds Universitet
Stednavneforskeren Stefan Brink, Uppsala Universitet
Arkæologen Frands Herschend, Uppsala Universitet
Arkæologen Frans Theuws, Universitetet i Amsterdam

Feltaktiviteter

Indledende feltstudier ved undersøgelsesområderne v. Tåstrup Sø, Østjylland samt Dallund Sø og Langesø, Nordvestfyn.

Delprojektet ***Koloniserede landskaber - specielt vådområder***

Medarbejder

Lektor Per Grau Møller, vejleder

Ph.d. studerende

Morten Stenak

Deltagende institutioner

Kartografisk Dokumentationscenter, Syddansk Universitet, Odense Universitet

Deltagelse i møder og konferencer

7.-11. september: "18th Permanent European Conference for the Study of the Rural Landscape", Røros og Trondhjem, Norge

21. september: 'Den danske hede - et kulturmiljøprojekt', Skarrildhus, seminar arrangeret af Skov- og Naturstyrelsen

29. oktober: 'Menneske, landskab og biodiversitet', Risø

27. maj: Møde om kulturmiljø i den kulturhistoriske gruppe.

16.-17. september: Internt møde med indlæg: De arkæologisk/historiske projekter, Mørkenborg Kro.

21.-22. oktober: Internt Bæredygtighedsseminar, Kalø.

Deltagelse i to kurser - 4 dages GIS kursus og ph.d. kursus på KVL

GIS-kursus på Intergraph, København - titel: MGE/SX-systemansvarlig

Ph.d. kursus på KVL - titel: Landskabsværdier i kulturlandskabet, kursusansvarlig Jørgen Primdahl, efterår 1998

Feltaktiviteter

Besigtigelser af koloniserede vådområder

Delprojekt ***Det moderne landbrug og dets forhold til strukturer og elementer i kulturlandskabet***

Medarbejder

Lektor Per Grau Møller

Deltagende institutioner

Kartografisk Dokumentationscenter, Syddansk Universitet, Odense Universitet

Udgivne publikationer

By og lands møde i landdistrikterne siden 1950, i *Landdistrikterne 1950-2050*. Beretning fra det 14. bebyggelsehistoriske symposium ved Odense Universitet om udviklingen af landdistrikterne, 9-10.

november 1995, red. af Niels Hørlück Jessen, Anders Myrtue, Per Grau Møller og Erland Porsmose, Odense s. 49-64.

Thy-projektet – GIS-del, i Bebyggelseshistoriske projekter. Deres betydning, bearbejdning og publikation. Rapport fra et bebyggelseshistorisk seminar på Hollufgård den 9. april 1997, red. Af Mogens Bo Henriksen, Skrifter fra Odense Bys Museer vol. 3 1998, s. 53-56.

Brede formidlingsaktiviteter

Danmarks Radio (P1) d. 9. og 16. oktober 1998 i "Radiohøjskolen".

Deltagelse i møder og konferencer

1-2. oktober og 27-28. november 97: Middelfart, Seminarer om forskningsprogrammet det agrare landskab, arrangeret af forskningsrådene, på det sidste med planchepræsentation af centret.

9. oktober 97: konference på Nationalmuseet, København en temadag om digitale udgravnings- og opmålingsdata, med indlæg, hvor Foranderlige Landskaber blev præsenteret.

24. oktober 97: møde vedr. bevaring af højryggede agre på Wedellsborg med godset, Skov- og Naturstyrelsen samt Fyns Statskovdistrikt

30-31. oktober 97: Roskilde UniversitetsCenter konferencen Transformation of Agricultural Landscapes. Interdisciplinary approaches to future management.

1-2. december 97: Fanø - seminar om bebyggelseshistorie og kulturmiljø arrangeret af Skov- og Naturstyrelsen

17. december 97: i Skov- og Naturstyrelsen, København – på et seminar om Thy-projektet præsenteret resultater fra Thy-projektets digitale kort

15. januar: Møde i Foranderlige Landskabers GIS-gruppe.

27. januar: Bestyrelsesmøde i Foranderlige Landskaber

26-27. februar 98 Tåstrup/Moesgård - seminar inden for den kulturhistoriske gruppe med præsentationer og ekskursioner

19. marts: Middelfart - årsmøde i kulturhistorisk råd med kulturmiljø som tema

15.-16. april: Internt seminar, Kongensbro Kro, med indlæg.

21-22. april: - Skåne, Kulturens Östarp, agrarhistorisk seminar arrangeret af en skånsk agrarhistorisk gruppe med temaet: "Marken: ägare, brukare och socio-kulturella aspekter"

23. april: møde på AKF, København om forskningsprogrammet Det agrare landskab

4-7. maj: - Århus - bebyggelsesarkæologisk konference Settlement and Landscape. A Conference on Landscape and Settlement Archaeology

20. maj: Bestyrelsesmøde i Foranderlige Landskaber

27. maj: Møde om kulturmiljø i den kulturhistoriske gruppe.

3. juni: Hollufgård. Præsentation af delprojektet for følgegruppen til Foranderlige Landskaber.

11. august: - Hjerting kro, Esbjerg - seminar om fiskerlejer i middelalder og renæssance.

12-16. august: - Hälsingland, Sverige - årsmøde i Nordisk Kulturlandskabsforbund med tema om etnobiologi og lokalbefolkningens kundskab.

18. august: Møde i Foranderlige Landskabers GIS-gruppe.

21-22. august: – Odense Universitet – deltaget i Danske Historikermøde, specielt temaet miljøhistorie.

25. august: – Højer – deltaget i møde med det sønderjyske kulturmiljøråd og holdt indlæg om den faglige baggrund for kulturmiljørådene.

6-14. september: - Røros/Trondheim Norge, konferencen The 18th session of the permanent European conference for the study of the rural landscape med indlægget "Research and management of the cultural landscape in Denmark: Changing Landscapes"

16-17. september: - Nordfyn - seminar med ekskursion i den kulturhistoriske gruppe.

30. september: – Dansk Jordbrugsforskning, Foulum - workshop med præsentation af delprojektet Landskab og Arealressourcer

21.-22. oktober: Internt Bæredygtighedsseminar, Kalø, med indlæg.

29. oktober: – forskningscenter Risø – konference arrangeret af forskningsprojektet Fortid og Flora

5. november: Bestyrelsesmøde i Foranderlige Landskaber

19. november: – KVL – møde med scenarieprojektet under centret.

Eksterne relationer

Agricultural Research Department, Winand Staring Centre for Integrated Land, Soil and Water Research, Wageningen NL (specielt Jellier Vervloet, Theo Spek, Johannes Rennes, Chris de Boer)
Lunds Universitet, Arkäologisk Institut, Kulturgeografisk Institution, Historisk Institut, (specielt Mats Riddersporre, Kerstin Sundberg, Tomas Germundsson).

Delprojekt *Kystzonens forvaltning*

Medarbejder

Forskningsprofessor Poul Holm

Deltagende institution

Fiskeri- og Søfartsmuseet, Center for Maritim og Regional Historie

Udgivne publikationer

Poul Holm & Søren Byskov, "Coastal Heritage and Sustainable Development: The Need for an Integrated Approach". *Littoral* '98, pp.205-208 (Barcelona, 1998).

Deltagelse i møder og konferencer

Poul Holm og Søren Byskov deltog med paper med titlen "Coastal Heritage and Sustainable Development: The Need for an Integrated Approach" til konferencen *Littoral*'98, 14.-17. september 1998 i Barcelona, Spanien.

Poul Holm afholdt 13-14 august 1998 et seminar om de senmiddelalderlige fiskerlejer i Danmark. Seminaret havde deltagelse af tyve forskere og afholdtes med tilskud fra Statens humanistiske Forskningsråd.

27. januar: Bestyrelsesmøde i Foranderlige Landskaber

15.-16. april: Internt seminar, Kongensbro Kro.

20. maj: Bestyrelsesmøde i Foranderlige Landskaber

27. maj: Møde om kulturmiljø i den kulturhistoriske gruppe.

3. juni: Hollufgård. Præsentation af delprojektet for følgegruppen til Foranderlige Landskaber.

Ph.d.-kursus

Poul Holm deltog i den internationale forskerskole for ph.d. studerende *Fishing Matters* i Esbjerg, 10.-14. november 1998 med støtte fra Nordisk Forskerakademi. Der deltog i alt 21 forskerstuderende fra 9 lande.

Eksterne relationer

Fælles for de kulturhistoriske kystprojekter gælder at de i dagene 4.-20. august var vært for den engelske gæsteforsker David J. Starkey, University of Hull, som rådgav vedrørende projektdesign og samarbejde med kystøkologiprojektet. Opholdet tog særlig sigte på at videreudvikle fokus og metodik for de to kystprojekter, ligesom gæsteforskeren medvirkede ved fællesmødet med det kystzoneøkologiske projekt.

Delprojekt *Dansk kystkultur under forandring*

Medarbejdere

Forskningsprofessor Poul Holm, vejleder

Ph.d. studerende

Søren Byskov

Deltagende institution

Fiskeri- og Søfartsmuseet, Center for Maritim og Regional Historie

Udgivne publikationer

Poul Holm & Søren Byskov, "Coastal Heritage and Sustainable Development: The Need for an Integrated Approach". *Littoral* '98, pp.205-208 (Barcelona, 1998).

Deltagelse i møder og konferencer

Søren Byskov deltog i konference om kystforvaltning i det britiske, tværfaglige netværk "CoastNET" i Durham, England, 29.-30.juni 1998.

Søren Byskov deltog i *The Permanent European Conference for the Study of the Rural Landscape (18th session)*, 7.-11. september 1998 i Røros og Trondheim, Norge.

Poul Holm og Søren Byskov deltog med paper med titlen "Coastal Heritage and Sustainable Development: The Need for an Integrated Approach" til konferencen *Littoral*'98, 14.-17. september 1998 i Barcelona, Spanien.

Søren Byskov deltog i *Nordisk Workshop om Fiskeri og Kystzoneforvaltning*, 19.-20 oktober 1998 i Lysekil, Sverige.

15.-16. april: Internt seminar, Kongensbro Kro.

27. maj: Møde om kulturmiljø i den kulturhistoriske gruppe.

På Center-seminaret om *Bæredygtighed i det åbne land forvaltning*, 21.-22. oktober 1998 på Kalø, holdt Søren Byskov et oplæg med titlen *Kulturel bæredygtighed og kystkultur - spørgsmål og strategiovervejelser*.

Ph.d.-kursus

Søren Byskov deltog i den internationale forskerskole for ph.d. studerende *Fishing Matters* i Esbjerg, 10.-14. november 1998. Han deltog med paper med titlen "Managing the Historical Coastscape: Fishing Legacy and Local Strategies in Coastal Communities."

Fremtidsscenarier for kulturlandskabets udvikling

Delprojekt Metoder for og udvikling af fremtidsscenarier

Medarbejdere

Afd. leder Kjell Nilsson, projektleder

Forsker Andreas Höll

Forsker Jan Kjær Madsen

Studentermehjælp Tanja Holmberg

Deltagende institution

Forskningscentret for Skov & Landskab (FSL)

Brede formidlingsaktiviteter

Kjell Nilsson og Andreas Höll medvirkede i Miljøforskning nr. 36 i to artikler ("Mad på bordet og næring til sjælen" og "Beskeden brug af miljøstøtte")

Kjell Nilsson udtalte sig i en radioudsendelse om kulturlandskabet og udviklingsmuligheder i fremtiden

Over samme emne udkom der en kort artikel i *Dansk Landbrug* (avis af de danske landboforeninger)

Andreas Höll og Jan Kjær Madsen medvirkede i radioudsendelsen "Foranderlige Landskaber" i P1.

Deltagelse i møder og konferencer

27. januar: Bestyrelsesmøde i Foranderlige Landskaber (Kjell Nilsson)
15.-16. april: Internt seminar, Kongensbro Kro. (Andreas Höll)
20. maj: Bestyrelsesmøde i Foranderlige Landskaber (Kjell Nilsson)
3. juni: Hollufgård. Præsentation af delprojektet for følgegruppen til Foranderlige Landskaber. (Andreas Höll)
3.-4. september: Kjell Nilsson deltog med et oplæg ved konferencen "Det åbne lands planlægning" i Odense
21.-22. oktober: Internt Bæredygtighedsseminar, Kalø. (Andreas Höll)
5. november: Jan Kjær Madsen deltog i konferencen "Mad til Milliarder" på Christiansborg. Ingen oplæg.
5. november: Bestyrelsesmøde i Foranderlige Landskaber (Kjell Nilsson)
6. november: Andreas Höll deltog i seminaret "Rural Europe in the European Context", organiseret af WWF Verdensnaturfonden. Han holdt et oplæg om "Rural Denmark, landscape shaping policy and Agenda 2000"

Eksterne relationer

Institut für ländliche Strukturforchung an der Universität Frankfurt/Main (Tyskland)
Institute for Forestry and Nature Research (IBN-DLO), Wageningen (Holland)
OECD - Rural Development and Indicators (Paris, Frankrig)
King's College London, Department of Geography (England)

Feltaktiviteter

Andreas Höll har igangsat en særkørsel hos Danmarks Statistik om befolkning, beskæftigelse og landbrug

*Delprojekt **Metoder og modeller til opskalering***

Medarbejdere

Forsker Ole Hjorth Caspersen
Forsker Poul E. Larsen
Forsker Tommy Dalgaard
Forsker Jesper Stenstrup (ikke længere tilknyttet projektet)

Ph.d. studerende

Tommy Dalgaard er per 1. juni indskrevet som PhD-studerende ved KVL. Titel af projektet: Metoder til opskalering. Udvikling af metoder til simulering og regional generalisering af resurseforbrug ved landbrugsproduktion.

Deltagende institution

Danmarks Jordbrugsforskning, Foulum

Udgivne publikationer

Tommy Dalgaard (1998) Årets Bedrift. Analyse af bedrifter med højt og lavt N-overskud. Årsrapport for Studielandbrugene. Landbrugets Rådgivningscenter, Skejby

Brede formidlingsaktiviteter

30. marts: Ole Caspersen (oplæg): Seminar om kulturlandskabet i miljøforskningen ved Landbohistorisk Selskabs årsmøde, Hollufgård.

Deltagelse i møder og konferencer

15. januar: Møde i Foranderlige Landskabers GIS-gruppe. (Ole Caspersen)

15.-16. april: Ole Caspersen og Tommy Dalgaard har holdt indlæg på det interne seminar i Center for Foranderlige Landskaber. Kongensbro Kro

24. november: Tommy Dalgaard har holdt indlæg på Studielandbrugnes Årsmøde. Forskningscenter Foulum.

18. august: Møde i Foranderlige Landskabers GIS-gruppe. (Ole Caspersen)

31. august: Tommy Dalgaard har holdt indlæg på Viborg Amts Erhvervsudvalgs møde om den primære sektor og udviklingen i landdistrikterne. Forskningscenter Foulum

21.-22. oktober: Internt Bæredygtighedsseminar, Kalø. (Ole Caspersen, Tommy Dalgaard og Poul E. Larsen)

Feltaktiviteter

For et ca. 2000 ha stort lokalområde omkring Sahl er indsamlet særligt detaljerede data for landbrugsdrift.

Eksterne relationer

Tommy Dalgaard (DJF) og Jesper Schou og Brian Jacobsen (SJFI) deltager i en tværinstitutionel arbejdsgruppe angående udvikling af metoder til opdeling i bedriftstyper. I gruppen deltager desuden Berit Hasler (DMU-sys) og Torben Wiborg (KVL)

Der er via Jesper Schou og gruppen til definition af bedriftstyper kontakt til AMOR-centeret under SMPH

Delprojekt Visualisering af landskab og scenarier

Medarbejdere

Lektor Ian Jørgensen (projektleder) - KVL

Forsker Hans Skov-Petersen (projektleder) - FSL

Ph.d. studerende

Troels Degn Johansson

Deltagende institutioner

Forskningscentret for Skov & Landskab (FSL)

Den Kgl. Veterinær- og Landbohøjskole

Publikationer

Johansson, Troels Degn. 1998. "Det åbne kommunikationslandskab, Byplan nr. 4-5, København.

-. 1998. "Landskabsskildring og rumgestaltning i Lars von Triers spillefilm", Landskab nr. 2, København.

Johansson, Troels Degn, Nilsson, Jan-Olof et al. 1998. "Digitale brobyggen och virtuella mötesplatser". In Boel Flodgren et al. Eds. Hur en region nybildas: papers fra Øresundssymposiet 98, Alnarp den 13. maj 1998.

Brede formidlingsaktiviteter

- projektet får omtale ved Per Grau Møllers, Kjell Nilssons, Andreas Hölls m.fl. formidlingsaktiviteter i forhold til FL.

Deltagelse i møder og konferencer

3.-5.april: Troels Degn Johansson deltog i konferencen Culture in the Virtual City, Lunds Universitet.

15.-16. april: Internt seminar i Center for Foranderlige Landskaber. Kongensbro Kro (Troels Degn Johansson og Ian Jørgensen)

13. maj: Troels Degn Johansson deltog ved Øresundssymposiet 98, Alnarp.

22.-26. juni: Troels Degn Johansson deltog ved Nordic Association for Semiotic Studies' seminar Mediesemiotik, Sundvoll, Hønefoss.
26. juli-1. august: Troels Degn Johansson deltog med oplæg ved Nordisk Sommeruniversitets Sommersession 1998 i Kiljava Finland.
1.-2. september: Troels Degn Johansson deltog ved konferencen landscape Character: Perspectives on Management and Change. Scottish Natural Heritage/MLURI.
8.-11. september: Troels Degn Johansson deltog ved konferencen GIS PlaNET '98 i Lissabon.
21.-22. oktober: Internt Bæredygtighedsseminar, Kalø. (Troels Degn Johansson)
16.-20 november: Troels Degn Johansson deltog med oplæg ved seminaret Applied Phenomenology, Filosofisk Institut, Københavns Universitet.

Eksterne relationer

Troels Degn Johansson deltager i etableringen af netværk og studiekreds under Nordisk Sommeruniversitet: AITHESES - Sansernes Æstetik (1999-2001).

Troels Degn Johansson deltager i netværk bag imødekommet ansøgning om projektudviklingsmidler fra Øresundsuniversitetet: "Digitale brobyggen och virtuella mötesplatser". Med: Sociologisk Institut og Institut for Medie- og Kommunikationsvidenskab. Lunds Universitet, Forskningscentret for Skov & Landskab, samt Institut for Film - & Medievidenskab, Københavns Universitet.

Delprojekt *Landskab og ejendom*

Medarbejdere

Professor Esben Munk Sørensen
Forskningsassistent Jan Staunskær
Forskningsassistent Anne Kirstine Munk

Deltagende institution

Aalborg Universitet

Udgivne publikationer

Esben Munk Sørensen: "Udviklingen i arealanvendelseslovgivningen" Artikel til Specialtema om "Ekstensivering af landbrugsjord" i Tidsskriftet Landinspektøren 1/98, p. 16-21.

Esben Munk Sørensen: "Det åbne lands planlægning, Historisk, aktuelt og store handlingsopgaver forude". Artikel til Specialtema om det åbne land i Tidsskriftet BYPLAN, nr.4-5 1998, p.134-141.

Brede formidlingsaktiviteter og møder og konferencer

Esben Munk Sørensen (EMS) medvirkede som Key-Note Speaker ved Skov- og Landskabskonferencen 1998 i Odense, Januar 1998-11-22. Foredraget udgivet som Proceedings, i publikation fra Forskningscenter Skov og Landskab, Landskabskonferencen 1998.

15.-16. april: EMS medvirkede med oplæg ved Centerseminarer i Kongensbro.

4. juni: EMS afholdt foredrag med titlen "Lokal Agenda 21 og regionplanen" ved Udviklingsseminar i Amternes Hus. (Foredraget findes på: <http://www.i4.auc.dk/ems/foredrag/98-06-04AMT/index.htm>)

21.-22. oktober: EMS afholdt foredrag med titlen "Landbrugsloven og landskabet" ved Centerseminar om "Bæredygtighed og det åbne lands forvaltning" (findes på <http://www.i4.auc.dk/ems/foredrag/98-10-21KALOE/index.htm>)

6. november: EMS afholdt foredrag med titlen "Kampen om det åbne land" ved Årsmødet i FATCH-Foreningen af Tekniske Chefer i Amtskommunerne. (Foredraget findes på: <http://www.i4.auc.dk/ems/foredrag/98-11-06fatch/index.htm>)

Naturkvalitet i terrestriske økosystemer

Delprojektet *Terrestriske biotoper*

Medarbejdere

Forsker Erik Aude, Afd. for Landskabsøkologi, DMU

Forsker Rasmus Ejrnæs, Afd. for Landskabsøkologi, DMU

Forsker Bernd Münier, Afd. for Systemanalyse, DMU

Studentermehjælp: 6 botanisk kvalificerede studenter har hjulpet under feltarbejdet i 1998:

Torsten Krienke

Kirsten Primdahl

Merete Gotfredsen

Bente Hansen

Karen R. Hansen

Annette Larsen

Deltagende institutioner

Danmarks Miljøundersøgelse (DMU), Afd. for Landskabsøkologi

Danmarks Miljøundersøgelse (DMU), Afd. for Systemanalyse

Brede formidlingsaktiviteter

Der er udsendt 12 pressemeldelser i anledning af feltarbejdet hvilket har ført til interviews og 4 avisartikler. I Jyske Vestkysten (2), Fyns Stiftstidende (1) og Horsens Folkeblad (1).

Delprojekt *Landskabsstrukturens indflydelse på pattedyrfaunaen*

Medarbejdere

Lektor, lic.scient. Thomas Secher (ÅU)

Forskningsassistent Morten Elmeros (ÅU)

Forskningsadjunkt Peter Ochser (ÅU)

Stud. scient. Sanne Bove Christensen (ÅU)

Forsker, PhD, Aksel Bo Madsen (DMU)

Seniorbiolog Tommy Asferg (DMU)

Forsker Carsten Riis Olesen (DMU)

Deltagende institutioner

Danmarks Miljøundersøgelser, Afd. for Landskabsøkologi (DMU)

Århus Universitet, Biologisk Institut, Afd. for Zoologi (ÅU)

Deltagelse i møder og konferencer

15.-16. april: Første interne tema-seminar i centeret "*Foranderlige Landskaber*", Kongensbro Kro. (Aksel Bo Madsen og Thomas Secher Jensen)

3. juni: Møde med følgegruppen og faggruppen til "*Foranderlige Landskaber*", Hollufgård. (Aksel Bo Madsen)

21.-22. oktober: Internt Bæredygtighedsseminar, Kalø. (Thomas Secher Jensen)

Delprojekt *En integreret landskabsmodel*

Medarbejdere

Seniorforsker Chris Topping, DMU Land

Konsulent Martin Rehder, RehData

Lektor Brian Mayoh, ÅU

Deltagende institutioner

Danmarks Miljøundersøgelser, Afd. for Landskabsøkologi (DMU)
Århus Universitet, Datalogisk Institut (ÅU)

Udgivne publikationer

Chris J. Topping, Martin J. Rehder, Brian H. Mayoh, Peter Odderskær & Jens Reddersen. 1998. Biola: a new biological programming language for developing individual based models. <http://www.fitop.entu.cas.cz/>

Mayoh, B.H., Topping, C.J. & Rehder, M.J. 1998. A language for biological, hydraulic and ecological modelling” pp. 657-662 in V. Bobovic, LCLarsen (Eds.) “Hydroinformatics 98” A.A. Balkema, Rotterdam

Deltagelse i møder og konferencer

15.-16. april: Første interne tema-seminar i centeret ”*Foranderlige Landskaber*”, Kongensbro Kro. (Brian Mayoh)

3. juni: Møde med følgegruppen og faggruppen til ”*Foranderlige Landskaber*”, Hollufgård. (Chris Topping)

10.-14. august: Topping C.J. Biola: a new programming language for developing individual based models. Workshop entitled “From individuals to populations” Ceske Budejovice, Czech Republic August 10th -14th 1998.

Juni: Mayoh, B.H., Topping, C.J. & Rehder, M.J. 1998. “A language for biological, hydraulic and ecological modelling. Hydroinformatics 98, Copenhagen, June 1998.

21.-22. oktober: Internt Bæredygtighedsseminar, Kalø. (Brian Mayoh)

Projektet *Bæredygtig arealanvendelse i kystnære områder*

Medarbejdere

Danmarks Miljøundersøgelser:
Jesper Madsen (projektleder), seniorforsker
Thomas Bregnballe, forsker
Karsten Laursen, seniorrådgiver

Danmarks Jordbrugsforskning:
Jørgen F. Hansen, videnskabelig medarbejder
Flemming Nielsen, landbrugsteknikker

Statens Jordbrugs- og og Fiskeriøkonomiske Institut:
Jesper Sølvér Schou, forsker

Specialestuderende (tilknyttet DMU):
Ole Therkildsen
Jakob Kortegaard

Deltagende institutioner

Danmarks Miljøundersøgelser, Afd. for kystzoneøkologi
Danmarks Jordbrugsforskning, Afd. for jordbrugssystemer
Statens Jordbrugs- og og Fiskeriøkonomiske Institut

Brede formidlingsaktiviteter

Bregnballe, T. Arbejdsnotat om jagt, vandfugle og udbud af føde langs kysten mellem Aså og Hou. DMU/KYST. (udsendt til lokale brugere af området).

Deltagelse i møder/konferencer

Madsen J. Managing hunting in Danish wetland SPAs. Inviteret foredrag ved den internationale konference 'NATURA 2000 and people - a partnership, Bath, England, juni 1998. Arrangører: European Commission and the UK Presidency of the European Union.

27. januar: Bestyrelsesmøde i Foranderlige Landskaber (Jesper Madsen)

30. marts: Jesper Madsen (foredrag). Seminar om kulturlandskabet i miljøforskningen ved Landbohistorisk Selskabs årsmøde, Hollufgård.

15.-16. april: Internt seminar, Kongensbro Kro. (Jesper Madsen og Jesper Sølvner Schou)

20. maj: Bestyrelsesmøde i Foranderlige Landskaber (Jesper Madsen)

3. juni: Møde med følgegruppen og faggruppen til "*Foranderlige Landskaber*", Hollufgård. (Karsten Laursen)

21.-22. oktober: Internt Bæredygtighedsseminar, Kalø. (Jesper Madsen, Thomas Bregnballe, Karsten Laursen og Jesper Sølvner Schou)

Aktiviteter med henblik på at sikre koordineringen på tværs af projekterne

Center for Maritim og Regional Historie, Esbjerg foretager undersøgelser i de samme undersøgelsesområder. Der har været afholdt fire møder (bl.a. i august under medvirken af gæsteforsker Dr. Starkey) for at drøfte fælles formål, strategier, koordinering, problemer og udveksling af data. Vi arbejder på at integrere vore projekter så vidt muligt, bl.a. med henblik på at definere og beskrive bæredygtighed ud fra kulturelle og naturvidenskabelige interesser/værdier.

Projekt *Landskab og Arealressurser*

Medarbejdere

Seniorforsker Svend Elsnab Olesen, projektleder, DJF, Foulum

Forsker Mogens Greve, DFJ, Foulum

Lektor Lars Krogh, Geografisk Institut, Københavns Universitet

Forsker Tom Jensen, DJF, Foulum

Seniorforsker Finn Plauborg, DJF, Foulum

Seniorforsker Jens Henrik Badsbjerg, DJF, Foulum

Forsker Martin Hansen, GEUS

Ph.d-studerende

Ingeborg Callesen, FSL

Mogens H. Greve, DJF, Foulum

Ph.d-vejledere

Professor Henrik Breuning Madsen, Geografisk Institut, Københavns Universitet

Professor J. Bo Larsen, KVL

Afd. leder Karsten Raulund Rasmussen, FSL

Deltagende institutioner

Danmarks Jordbrugsforskning, Afd. for Jordbrugssystemer (DJF)

Danmarks og Grønlands Geologiske Undersøgelse (GEUS)

Forskningscentret for Skov & Landskab (FSL)

Københavns Universitet, Geografisk Institut

Den Kgl. Veterinær- og Landbohøjskole (KVL)

Møder samt eksterne relationer

Deltagelse på SKOV og TEKNIK (skovbrugets fagmesse) d. 23.-24. september med en stand om Forstlig lokalitetskortlægning.

Besøg på Soil Science på Reading Universitet i UK.

Besøg på National Soil Survey Center, Lincoln, Nebraska, USA.

Workshop, d. 30. september

Feltaktiviteter

I delprojektet jordresurse kortlægning er der gennemført følgende feltarbejde i området omkring Sahl:
Der er gravet 22 jordprofiler i 3,5 km² kvadratnet, profilerne er beskrevet og der er udtaget jordprøver som er sendt til analyse.

Derudover er der udført en statistisk jordprøve sampling, en såkaldt "nested sampling" i denne forbindelse er der udført ca. 105 borer og hjemtaget ca. 300 jordprøver som ligeledes er sendt til analyse.

I området omkring Korup er der udført rekognosceringsboringer.